

**Benda Josef. Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989.
2. vydání, Praha: Tuláček, 2013 816 s.**

Recenzovaná kniha je druhým vydáním autorovy disertační práce. Po předmluvě školitele následuje úvod do problematiky včetně historických souvislostí (s. 27–75), dále představení legislativního rámce (s. 76–234) a zejména pak osmi resp. deseti restitučních kauz (s. 235–693), konkrétně Des Fours-Walderode (větve dřínovské a smržovsko-hruborohozecké), Colloredo-Mannsfeld (větve opočenské a dobříšsko-zbirožské), Salm-Reifferscheidt, Trauttmansdorff-Weinsberg, Kinsky, Harach, Thun-Hohenstein a Schaumburg-Lippe. V rámci jednotlivých kauz je samostatná podkapitola věnována jejich mediálnímu obrazu (ten se však promítá i do vlastního představení sporných případů).

Bendově publikaci není možné upřít aktuálnost, široký záběr, čtivost či jasná stanoviska, recenzent však postrádá argumentaci, vyváženost, nestrannost. Charakter práce je převážně kompilativní s minimem vlastních (nových) zjištění, současně však obsahuje řadu hodnotících soudů, ovšem bez odpovídajícího zdůvodnění (jako příklad můžeme uvést rozhodnutí Okresního soudu pro Prahu 1 v kauze Thun-Hohenstein, které je bez dalšího hodnoceno jako „fatální pochybení“): přitom otázka, zda mohou být dekretem č. 12/1945 Sb. konfiskovány umělecké movité předměty již nežijícímu vlastníkovi (řešená samozřejmě již literaturou i judikaturou po roce 1945, srov. mj. kritický pohled na problematiku předmětu konfiskace u Knapp, V. *Osídlovací právo hmotné*. Praha: Orbis, 1949, s. 133 an.), resp. šířeji problematika právní povahy ležící pozůstalosti či příslušenství (viz i u sporů o mobiliář zámku v Dobříši) se řadí ke složitým a zajímavým otázkám z hlediska teorie (pojem osoby a věci v právní smyslu) i praxe (zvl. v občanském či finančním právu).

Široký záběr přinesl řadu zjednodušení: patrné je to zvláště u představení historických souvislostí v úvodní kapitole (s. 35nn.), zejména u meziválečné pozemkové reformy (nejvýznamnějšího právního, hospodářského i politického projektu první republiky, o kterém byly napsány desítky monografií, stovky studií), kdy autor vychází (mimo dobového *Slovníku veřejné práva československého*) pouze z *Atlasu moderních světových dějin* a učebnic právních dějin a ústavního práva (s. 36–37). Bohužel i výklad pozemkových reforem po roce 1945 a zvláště konfiskací na základě prezidentských dekretů vykazuje podobné nedostatky, kdy recenzent postrádá některé základní publikace či sbírky dokumentů (zvl. Jech, K. a kol. *Němci a Maďaři v dekretech prezidenta republiky*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2003). Pokud by autor znal pozadí vzniku konfiskačního zákonodárství připraveného na komunistických ministerstvech a fakt, že prezident Beneš byl jedním z prvních a zásadních kritiků konfiskačních dekretů (což ovšem nic nemění na jejich legálnosti i legitimitě), pak by se práce možná vyvarovala černobílého vidění problematiky (a možná by měl autor i více porozumění pro častou mediální zkratku „majetek vzali komunisté“, což nemusí nutně znamenat zabavení po roce 1948). Pominuta byla také literatura o tzv. náhradových jednáních probíhajících po roce 1945 (k tomu zvl. práce prof. Kuklíka), přestože se jinak autor k mezinárodnímu rozměru probíraných otázek vyjadřuje.

Práce působí nevyváženě a tendenčně: obsáhle (i když na základě zjištění jiných) rozebírá nedostatky rozsudků příznivých k restituentům (např. Salm-Reifferscheidt), nedostatky jiných rozhodnutí zůstávají potlačeny či zcela pominuty. Mediální kritika rozhodnutí nepříznivých restituentům je „hysterická“ (s. 407nn.), případně „neobjektivní“ (srov. s. 112 u hodnocení názoru bývalého soudce ÚS Antonína Procházky, který se vyjadřoval ke kauze Colloredo-Mannsfeldů). Bylo by možná dobré zohlednit také příspěvky historiků, kteří nejsou bezprostředně v kauzách angažováni (např. prof. Županiče právě o Colloredo-Mannsfeldech).

Doporučení oponentů disertace (resp. prof. Malého) byla při vydání práce zohledněna minimálně, literatura vyšlá od prvního vydání (2010) nebyla zohledněna vůbec nebo jen formálně (zvl. Kuklíkova rozsáhlá monografie o znárodnění). Je také škoda, že si autor během

svých vícenásobných pražských studií nenašel cestu k tomuto našemu přednímu právnímu historikovi, který se věnuje zásahům do soukromého vlastnictví komplexně a objektivně.

V závěru dospívá autor k názoru, že v restitučním zákonodárství měla být stanovena „pevná hranice pro navrácení majetku 25. únorem 1948, s výjimkami pouze u obětí rasové perzekuce, bez prolamování zákonem č. 243/1992 Sb.“ (s. 699). Z uvedeného vyplývá, že detailním rozбором konkrétních rozhodnutí (asi nikdo jiný nepřečetl tolik restituční judikatury) autorovi unikají obecné souvislosti. Zákon č. 243/1992 Sb., který umožňoval československým státním občanům restituci majetku, o který přišli podle konfiskačních dekretů, byl pouze krokem v narovnání situace v nápravě majetkových křivd československých a cizích státních příslušníků: konfiskace sice postihly osoby německé a maďarské národnosti bez ohledu na státní příslušnost, v případě příslušníků spojeneckých či neutrálních států se však staly předmětem tzv. náhradových jednání, vedených např. se Švýcarskem (1945–1967) či Rakouskem (1956–1974, kde však zahrnoval pouze tzv. Starorakušany); poslední (dosud nedořešenou) skupinu představují státní příslušníci Lichtenštejnska. U německých státních příslušníků existovala naopak provázanost s československými reparacemi vůči Německu, takže náhrada měla být a částečně také byla poskytnuta SRN (*Lastenausgleichsgesetz* z roku 1952 či rakousko-německá smlouva z let 1961–1962).

Přes výše uvedené kritiky recenzovanou knihu čtenářům doporučujeme, i když bohužel také o ní platí, že málokdy na problematiku restitucí bývá nahlíženo „komplexně a nestranně“, jak autor uvádí v úvodu.

JUDr. Mgr. Ondřej Horák, Ph.D.
Právnická fakulta Palackého univerzity v Olomouci